

หลักการที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

Principle of Buddhist Doctrine Affecting the Political Conflict of People
in the Area of Meaung Chachoengsao District, Chachoengsao Province.

พระมหาศุภกิจ สุตสังข์¹ ภูริวัจน์ รักธนนันต์² ธนบดี ฐานะชาลา³

¹สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

pramahsupakig@gmail.com

²อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

³อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับหลักการที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา 2) ระดับความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา 3) ปัจจัยด้านหลักการที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 399 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) ระดับหลักการที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทราโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้คือ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านวจีกรรม รองลงมา คือ ด้านกายกรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านศีลสามัญญาตา

2) ระดับความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทราโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการร่วมมือร่วมใจ รองลงมา คือ ด้านการปรองดอง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการต่อสู้

3) ปัจจัยด้านหลักการที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา พบว่า หลักการที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย ศีลสามัญญาตา วจีกรรม และกายกรรม

คำสำคัญ: หลักธรรม ความขัดแย้งทางการเมือง ประชาชน

ABSTRACT

The purposes of this research were to study 1) the level of principles of Buddhist doctrine affecting the political conflicts of people in Meaung Chachoengsao District, Chachoengsao province 2) level of the political conflicts of people in Meaung Chachoengsao District, Chachoengsao province 3) Factors of Buddhist doctrine affecting the political conflicts of people in Meaung Chachoengsao District, Chachoengsao province. Sample group were 399 people whose age 18 and above living in in Meaung Chachoengsao District, Chachoengsao province. The instrument used to collect the data were questionnaires. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation.

The research results found that.

1) Principles of Buddhist doctrine affecting the political conflicts of people in Meaung Chachoengsao District, Chachoengsao province as a whole was found at a high level in all aspects. By arranging the most average to the lowest sauces 1) Mettavacikamma 2) Mettakayakamma 3) Silasamannata.

2) Level of the political conflicts of people in Meaung Chachoengsao District, Chachoengsao province as a whole found at a high Level. When considering the each factors, it was all in high level by arranging the most average to the lowest namely; 1) the first was cooperation, the second was reconciliation or dialogue and the last was the fighting respectively.

3) Factors of Buddhist doctrine affecting the political conflicts of people in Meaung Chachoengsao District, Chachoengsao province were found respectively that 1) Silasamannata , 2) Mettavacikamma and 3) Mettakayakamma

Keywords: Buddhist Doctrine, Political Conflict, Cooperation

1. บทนำ

การได้มาซึ่งอำนาจรัฐจะต้องมีความชอบธรรม (legitimacy) หมายความว่า เป็นที่ยอมรับของคนที่อยู่ในชุมชนภายใต้ระเบียบการเมืองนั้นๆ ความชอบธรรมอาจเกิดจากการใช้กำลังในเบื้องต้น ความชอบธรรมในส่วนนี้มีพื้นฐานมาจากความกลัว จนถึงจุดๆ หนึ่งก็อาจจะกลายเป็นประเพณี เช่น การสืบทอดอำนาจจากพ่อไปสู่ลูก จากลูกไปสู่หลาน ซึ่งแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) เรียกว่า traditional authority นอกจากนี้ที่กล่าวมาก็มีความชอบธรรมที่ถือว่าสอดคล้องกับกฎหมายและความมีเหตุมีผล (legal-rational authority) เช่นภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย มีการเลือกตั้ง มีกฎหมายของการได้มา ซึ่งอำนาจเหตุผลสำคัญก็คือ ผู้ปกครองต้องผ่านการเลือกตั้งโดยผู้อยู่ใต้ปกครอง เท่ากับการได้อำนาจจากประชาชน ดังนั้นผู้ซึ่งชนะการเลือกตั้งก็จะมี ความชอบธรรมตาม

กฎหมายและความมีเหตุมีผลความชอบธรรมในส่วนที่สามของอำนาจจะขึ้นอยู่กับตัวบุคคลซึ่งคนทั่วไปเชื่อว่ามิบัญญัติการที่จะมาแก้ปัญหาสังคม บุคคลดังกล่าวนี้บางครั้งถูกเรียกว่า “อัคริน ม้าขาว” มักจะปรากฏขึ้นเมื่ออำนาจจากประเพณี กฎหมายและความมีเหตุมีผลล่มสลาย กล่าวคือ ความชอบธรรมที่มาจากสิ่งที่เป็นนามธรรม ประเพณีที่สืบทอดหรือกฎหมาย และความมีเหตุมีผลในลักษณะนามธรรมนั้นมาอยู่ที่ตัวบุคคลที่มองเห็นได้อย่างชัดเจน แต่ขณะเดียวกันบุคคลนั้นก็มิคุณลักษณะที่เป็นนามธรรม คือความเชื่อของประชาชนที่เชื่อว่าบุคคลผู้นั้นสามารถแก้ไขปัญหา และเป็นสิ่งที่พึงของประชาชนได้ (charismatic leader) ซึ่งมีอำนาจจาก charismatic authority トラบเท่าที่ระเบียบการเมือง รัฐและผู้ใช้อำนาจรัฐยังคงไว้ซึ่งความชอบธรรมบนฐานใดฐานหนึ่ง ที่กล่าวมาเบื้องต้น สังคมนั้นก็สามารถจะดำเนินไปได้โดยปกติสุขในระดับหนึ่ง แต่เมื่อใดก็ตามที่ระบบสังคมอันได้แก่องค์กรต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นภายใต้ระเบียบการเมือง เช่น ระบบกฎหมาย ระบบการเมือง ระบบการบริหาร ระบบเศรษฐกิจและธุรกิจ องค์กรศาสนา และองค์กรอื่นๆ ขาดการยอมรับและเสียความชอบธรรมเนื่องจากความขัดแย้งในสังคมเกิดขึ้นรุนแรงถึงจุดที่องค์กรต่างๆ ดังกล่าวไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาได้ก็จะนำไปสู่วิกฤตในทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ นี่คือนจุดเริ่มต้นของการเกิดปัญหาความขัดแย้งและการแก้ปัญหา (ลิขิต ธีรเวคิน, 2553, หน้า 60-61)

อำนาจท้องถิ่นในแถบจังหวัดฉะเชิงเทราที่มีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาตามยุคสมัย ในอดีตนั้นพบว่า อำนาจท้องถิ่นในแถบลุ่มแม่น้ำบางปะกงและแถบชายฝั่งภาคตะวันออกมีลักษณะที่หลากหลายของกลุ่มอำนาจไม่ว่าจะเป็น เจ้าเมือง นักเลง นายซ่อง แต่มีจุดมุ่งหมายที่คล้ายคลึงกัน คือ การพยายามสร้างความสัมพันธ์กับลูกน้องหรือบริวาร หรือชาวบ้านเพื่ออาศัยถิ่นฐานเป็นเครื่องปกป้องอำนาจท้องถิ่นแสงคบหาแต่งตั้งกล่าวเพราะรับรู้ว่ามีคนในท้องถิ่นจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลซึ่งสามารถให้ความปลอดภัยในการดำรงชีวิต จุดมุ่งหมายอีกประการหนึ่งคือ อำนาจท้องถิ่นอำนาจอิทธิพลต่างแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่เนื่องจากกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจของภาครัฐที่เข้าไปในท้องถิ่นในสมัยนั้นยังมีอยู่น้อย รวมถึงศักยภาพของท้องถิ่นในการที่จะสัมพันธ์กับอำนาจรัฐนั้นมีข้อจำกัดมาก ยังไม่สะดวก คล่องตัวมากนัก ส่งผลให้อำนาจท้องถิ่นจึงยังไม่สามารถแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้มากนัก อำนาจท้องถิ่นในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงที่ดำรงอยู่ในรัฐสมบูรณาญาสิทธิ มีการเข้ามาของกลไกอำนาจรัฐมากขึ้น เข้ามาควบคุมดูแลท้องถิ่น โดยรัฐจัดการปกครองในระดับท้องถิ่นให้เข้ามาอยู่ภายใต้สายการบังคับบัญชาของส่วนกลาง อำนาจของท้องถิ่นแต่เดิมจึงต้องปรับตัวแสวงหารูปแบบใหม่เพื่อการดำรงอยู่ เพราะต่างรู้ว่าอำนาจของกฎหมายจะเข้ามาคุกคามตนได้ง่ายขึ้น อำนาจของท้องถิ่นจึงเข้าสู่หรือพยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้มีอำนาจในระบบราชการเพื่อที่จะทำให้ผลประโยชน์ของตนดำเนินต่อไป บางส่วนไม่ได้เข้าสู่ระบบราชการก็ต้องสร้างเครือข่ายที่สัมพันธ์กับราชการชั้นสูงเพื่อปกป้องสถานะของตน แต่ก็ยังสร้างสัมพันธ์กับชาวบ้านมากขึ้นเช่นกัน เพื่อดำรงความศักดิ์สิทธิ์ในอำนาจของตน จะเห็นได้ว่ารัฐสมบูรณาญาสิทธิไม่สามารถทำลายอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของเหล่าอำนาจท้องถิ่นลงได้ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองและโดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ 2490 นั้น รัฐเริ่มเปิดสัมปทานป่าไม้ เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมพืชไร่ และการแพร่กระจายของอาวุธสงครามหลังสงครามโลกครั้งที่สอง อำนาจท้องถิ่นต่างปรับตัวให้เข้ากับลักษณะตามกฎหมายและวัฒนธรรมที่รัฐกำหนด ปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับคุณสมบัติทางการเมืองที่รัฐกำหนด เพื่อสร้างความชอบธรรมรูปแบบใหม่ เจ้าพ่อในยุคนี้เรื่องมี

ศักยภาพทางเศรษฐกิจรวมถึงการใช้ความรุนแรงในการปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตน โดยลักษณะอำนาจท้องถิ่นเช่นนี้ ภายหลังจากได้เข้ามาสัมพันธ์กับรัฐและเข้ามามีอำนาจรัฐในเวลาต่อมา การทำความเข้าใจพลวัตทางอำนาจของท้องถิ่นนั้นจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับนักการเมืองในระดับชาติที่มาจากฉะเชิงเทราด้วยเพราะนักการเมืองระดับชาติที่ได้รับเลือกและมีฐานเสียงในจังหวัดฉะเชิงเทรานั้นเองที่มีเครือข่ายของนักการเมืองท้องถิ่น เพื่อต้องการรักษฐานเสียงของตน โดยผ่านนักการเมืองท้องถิ่นในระดับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อรักษฐานเสียงและเชื่อมสัมพันธ์กับมวลชน นักการเมืองในถิ่นจังหวัดฉะเชิงเทรานั้น ตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งแรกจนถึงปัจจุบันก็มาจากชนชั้นนำในจังหวัด เพียงแต่ในอดีตนั้น ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง มักเป็นข้าราชการหรือคนที่เป็นที่รู้จักกันดีในจังหวัด มีสถานะทางสังคมที่ดี เป็นที่รู้จักของคนในพื้นที่ จึงได้รับการเลือกตั้งเข้าไป แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในปัจจุบันนี้มีฐานที่เปลี่ยนจากความยอมรับทางสังคม เป็นฐานทางเศรษฐกิจมากขึ้น เนื่องจากสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจในเชิงโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไปนั่นเองที่ทำให้การเลือกตั้ง ในบริบทที่รัฐไทยยังไม่เป็นประชาธิปไตย อำนาจของข้าราชการยังกว้างขวาง แต่อ่อนประสิทธิภาพ ประชาชนไม่ตื่นตัวทางการเมือง ทำให้เกิดช่องว่างของการเลือกตั้งอย่างสุจริตมากยิ่งขึ้น กลายเป็นการเลือกตั้งที่จำเป็นต้องใช้งบประมาณในการหาเสียงสูง (สมาลี พันธุ์ยุธธา, 2546, หน้า 163-164)

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนาเป็นเวลายาวนาน การดำเนินชีวิตจะควบคู่ไปกับศาสนาโดยการนำเอาหลักธรรม มาเป็นครรลองชีวิตเสมอมาโดยรวมคือว่าสังคมไทยกับพระพุทธศาสนาเอื้อเพื่อเกื้อหนุนและส่งเสริมกันมาตลอด ในแง่ของจริยธรรมพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของสังคมไทยมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรม จนทำให้สังคมมีความสงบร่มเย็นมีความสุขมาโดยตลอด กล่าวคือมีความผูกพันกับวิถีชีวิตคนไทยตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย การดำเนินชีวิตด้วยการนำหลักธรรมทางศาสนาปฏิบัติเป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของจริยธรรมที่ต้องมีศาสนาเป็นแกนหลัก (พระครูนิภาสธรรมาธิมุต (อำพร ปริมุตโต), 2553, หน้า 1)

ดังนั้น การศึกษาหลักธรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา อาจจะเป็นส่วนหนึ่งเพื่อที่จะช่วยลดความขัดแย้งทางการเมือง โดยการนำหลักธรรมเข้ามาเป็นส่วนช่วยประสานในการลดความขัดแย้ง เพราะฉะนั้นการแก้ปัญหาจึงต้องอยู่ที่การยอมรับสภาพความเป็นจริง โดยผู้อยู่ในฐานะที่มีอำนาจ และได้สิทธิ์ต่างๆ ต้องยอมลดประโยชน์ที่ตนจะได้และทำการปฏิรูปการเมือง กระจ่ายรายได้ให้เกิดความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น เปิดระบบการเมืองให้กว้างขึ้นด้วยการเปิดโอกาสให้มีกระบวนการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง มีการกระจายอำนาจไปสู่การปกครองตนเอง ขณะเดียวกันจะต้องมีการลดช่องว่างระหว่างคนต่างสถานะทางสังคม ทั้งหลายทั้งปวงดังกล่าวเพื่อจะลดความแตกต่างระหว่างนครและชนบท ระหว่างคนรวยและคนจน ระหว่างคนที่อยู่ในสถานะสูงของสังคมและคนชั้นล่าง เพราะความแตกต่างที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นมูลฐานของความขัดแย้งในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีกระแสการเรียกร้องให้มีการปกครองแบบประชาธิปไตย การเคารพสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การสนับสนุนให้มีประชาสังคม และการมุ่งเน้นให้เกิดการเมืองภาคประชาชนอย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับหลักธรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

2.2 เพื่อศึกษาระดับความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านหลักธรรมที่ส่งผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งมีจำนวน 116,862 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยกำหนดจำนวนตัวอย่างให้มีค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่ม .05 เมื่อใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) จากการคำนวณที่ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ .05 จะได้จำนวนตัวอย่างประชากรทั้งสิ้นจำนวน 398.63 คน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นตัวแทนของประชากรได้อย่างสมบูรณ์ จึงใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 399 คน

3.3 การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ

3.3.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิด และใช้เป็นแนวในการสร้างแบบสอบถาม

3.3.2 สร้างแบบสอบถามโดยให้ครูรอบคลุมตามขอบเขตและเนื้อหาที่ศึกษา จากนั้นนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจสอบแก้ไขปรับปรุง

3.3.3 นำแบบสอบถามที่ผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาแบบสอบถาม ลงความเห็นและให้คะแนนแล้ววิเคราะห์การหาค่าดัชนีการสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ถึงนายอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อขออนุญาตจัดหาข้อมูลขั้นพื้นฐานในด้านต่างๆ และยังรวมถึงการติดต่อประสานงานเพื่อทำการแจกแบบสอบถาม

3.4.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง โดยเข้าพบประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล และอธิบายวัตถุประสงค์ของการแจกแบบสอบถาม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลหน่วยตัวอย่างตามเทศบาลต่างๆ โดยกำหนดเก็บข้อมูลภายในระยะเวลา จำนวน 90 วัน

3.4.3 เมื่อครบกำหนด ผู้วิจัยได้ติดตามเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนและมีความสมบูรณ์จำนวน 400 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 โดยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาครบ

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้/เดือน ภูมิภาคเดิม และอาศัยอยู่ในชุมชน นำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบตาราง พร้อมคำบรรยายประกอบ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับกิจกรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา วิเคราะห์โดย

1) หาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เสนอข้อมูลในรูปแบบตารางพร้อมคำบรรยายประกอบ

2) การวิจัยครั้งนี้ กำหนดค่าตัวแปร เป็นการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของแบบสอบถาม ในด้านต่าง ๆ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา วิเคราะห์โดย

1) หาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เสนอข้อมูลในรูปแบบตารางพร้อมคำบรรยายประกอบ

2) การวิจัยครั้งนี้ กำหนดค่าตัวแปร เป็นการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของแบบสอบถาม ในด้านต่าง ๆ

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 หาค่าร้อยละ (percentage) และค่าความถี่ (frequency) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้/เดือน ภูมิภาคเดิม และอาศัยอยู่ในชุมชน

3.6.2 หาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่อวิเคราะห์วิธีหาผลกระทบที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

3.6.3 ทดสอบอิทธิพลของตัวแปรอิสระ คือ กิจกรรมที่มีผลต่อตัวแปรตาม คือ ความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้การหา ค่าด้วยสถิติเชิงอนุมานคือการถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple regression analysis)

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการศึกษาระดับกิจกรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านวงกิจกรรม รองลงมา คือ ด้านกายกรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านศีลสามัญญตา

4.2 ผลการศึกษาระดับความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมือง ฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการร่วมมือร่วมใจ รองลงมา คือ ด้านการปรองดอง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการต่อสู้

4.3 ผลการศึกษาปัจจัยพยากรณ์ พบว่า หลักธรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา พบว่า หลักธรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ทั้ง 6 ด้าน พบว่า หลักธรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา มี 3 หลักธรรม คือ ด้านศีลสามัญญตา (X_5) มีค่าเท่ากับ .415 รองลงมา คือ ด้านวจีกรรม (X_2) มีค่าเท่ากับ .187 และ ด้านกายกรรม (X_1) มีค่าเท่ากับ .093 ตามลำดับ ส่งผลทางบวกต่อหลักธรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .645 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ .413 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (S.E.est) เท่ากับ .58494 เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพในการพยากรณ์ในภาพรวมพบว่า ด้านศีลสามัญญตา (X_5) ด้านวจีกรรม (X_2) และด้านกายกรรม (X_1) สามารถพยากรณ์หลักธรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ได้ร้อยละ 41.30

5. อภิปรายผล

5.1 ผลการศึกษาระดับหลักธรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้คือ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านวจีกรรม รองลงมา คือ ด้านกายกรรม ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านศีลสามัญญตา สามารถสะท้อนความคิดเห็น ความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ดังที่พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) (2545, หน้า 201) สาราณียธรรม มีคุณคือ เป็นสาราณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกถึง 1 เป็นปิยกรณ์ ทำให้เป็นที่รัก 1 เป็นครุกรณ์ ทำให้เป็นที่เคารพ 1 เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ คือความกลมกลืนเข้าหากัน 1 เพื่อความไม่วิวาท 1 เพื่อความสามัคคี 1 และเพื่อเอกภาพความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มานพ ขาวสะอาด (2553) ได้ศึกษาแนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต พบว่า แนวคิดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) คือ (1) แนวคิดหลักพระพุทธศาสนา 2 ประการคือ 1.1 หลักแบบอริยสัจ เริ่มจากการรู้ถึงสภาพความขัดแย้ง สาเหตุของความขัดแย้ง สภาวะของความหลุดพ้นจากความขัดแย้ง และแสวงหาหนทางที่จะปฏิบัติเพื่อหลุดพ้นจากความขัดแย้งดังกล่าว และ 1.2 หลักการมัชฌิมาปฏิปทา คือการยึดหลักความเป็นกลางบนความถูกต้องไม่เอนเอียงหรือยึดมั่นถือมั่นแต่ความคิดของตนเพียงอย่างเดียว ต้องพร้อมที่จะยึดหลักหลักที่เป็นธรรมอย่างแท้จริง (2) แนวคิดทางสังคมศาสตร์คือ การยึดหลักประชาธิปไตยและความขัดแย้งในสังคม ซึ่งเห็นว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดา แต่จะต้องใช้ให้เป็นประโยชน์จากความขัดแย้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างเสริมความรู้ สร้างสรรค์สิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อ

ส่วนรวมและ (3) แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ คือ แนวทางการตัดสินใจด้วยหลักการเหตุผล และหลักการ
แยกความจริงกับค่านิยมออกจากกัน

5.2 ผลการศึกษาระดับความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมือง
ฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ย
มากที่สุด ด้านการร่วมมือร่วมใจ รองลงมา คือ ด้านการปรองดอง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ
ด้านการต่อสู้ ซึ่งสามารถสะท้อนความคิดเห็นของระดับความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ใน
เขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ดังที่ อรุณ รักธรรม (2536, หน้า 26) ได้นำเสนอ
แนวคิดทางการบริหารความขัดแย้งออกเป็น 3 แนวความคิดดังนี้ คือ 1) แนวการต่อรอง เป็น
แนวความคิดที่เกี่ยวกับการแข่งขัน กันของกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้เนื่องจากการมีทรัพยากรอย่าง
จำกัดวิธีที่จะแก้ปัญหาความขัดแย้ง นี้คือ การพยายามเพิ่มทรัพยากรให้มากยิ่งขึ้น หรือลดความ
ต้องการของการแข่งขัน 2) แนวระบบราชการ เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่าง
อำนาจหน้าที่ในโครงสร้างที่มีการจัดลำดับขั้นตอนการบังคับบัญชา ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อ
ผู้บังคับบัญชาที่ควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชาได้ต่อต้านการควบคุมนั้น วิธีแก้ไขความขัดแย้ง กรณีนี้คือ การ
ใช้ระเบียบการบังคับบัญชา ที่ไม่ใช่ส่วนบุคคล 3) แนวการศึกษาเชิงระบบ ในขณะที่แนวการต่อรอง
เน้นที่ ปัญหาการแข่งขัน ส่วนแนวระบบของราชการเน้นที่ความลำบากของการควบคุม แนว
การศึกษาเชิง ระบบเป็นแนวความคิดที่เน้นปัญหาด้านการประสานงาน มีความสอดคล้องกับงานวิจัย
ของกษิรา เทียนส่องใจ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องวิเคราะห์ห่อภัยทานเพื่อการจัดการความขัดแย้งใน
สังคมไทยปัจจุบันการศึกษาวเคราะห์ห่อภัยทานเพื่อการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยปัจจุบัน ผล
ของการศึกษา มีดังต่อไปนี้ 1. ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ สังคมไทยในปัจจุบันก็กำลังเกิด
ปัญหาความขัดแย้งในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ ปัญหาทางการเมือง ปัญหานโยบายสาธารณะ ปัญหาการ
แย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาการหย่าร้าง สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งสามารถแบ่งตาม
ปัจจัยภายนอกออกได้เป็น 5 ประเภทด้วยกัน คือ 1) ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) 2) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (Interest Conflict) 3) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) 4) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) และ 5) ความขัดแย้ง
ด้านคุณค่าหรือค่านิยม (Value Conflict) ในทัศนะของพระพุทธศาสนานั้น สาเหตุของความขัดแย้ง
เกิดมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน สำหรับปัจจัยภายในได้แก่ ปัญจ
ธรรม คือ ตัณหา มานะ ทิฎฐิ และ อุกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ โดย ทิฎฐิ ทำหน้าที่เป็นแกนกลาง
ของปัจจัยภายในที่ทำงานร่วมกับอกุศลมูลในการเกิดความขัดแย้ง 2. อภัยทาน มีปรากฏอยู่ใน
พระไตรปิฎกว่าเป็นมहाทาน มีความหมายว่า การให้ความไม่มีภัย การพัฒนาอภัยทานเริ่มที่
สัมมาทิฎฐิ และ สัมมาสังกัปปะซึ่งเป็นหลักพื้นฐาน เพื่อให้เกิด อภัยทานที่ประกอบไปด้วย เมตตา
ธรรม ขันติธรรม และ สีล 5 สำหรับกรอบแนวทางของการ ปฏิบัติของอภัยทาน คือ พรหมวิหารธรรม
สาราณียธรรม และสังคหวัตถุ 4 โดยวิธีการปฏิบัตินั้นแบ่งออกได้เป็น อภัยทานทางใจ อภัยทานทาง
วาจา และอภัยทานทางกาย 3. อภัยทานเป็นพุทธสันติวิธี ที่ใช้นำมาเป็นรูปแบบสำหรับจัดการปัญหา
ความขัดแย้งในสังคมไทยได้ ซึ่งไม่เพียงแต่สามารถใช้ได้ในรูปแบบการแก้ไขหลังจากความขัดแย้ง
เกิดขึ้นแล้วยังสามารถใช้เป็นรูปแบบของการป้องกันเพื่อไม่ให้ความขัดแย้งก่อตัวอีกด้วย อภัยทานทาง
ใจนับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาให้มีความอดทน มีความเมตตา ไม่อาฆาตพยาบาทโกรธ

แค้น อภัยทานทางวาจา คือ การพูดที่ยึดหลักสัมมาวาจา และการกล่าวคำว่า “ขอโทษ” สำหรับ อภัยทานทางกาย คือ การแสดงพฤติกรรมเคารพ และให้เกียรติในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยวิธีการของอภัยทานดังกล่าวมาทั้งหมดทำให้การยึดมั่นในความเป็นอัตตลักษณะสลายลง สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ในที่สุด

5.3 ผลการศึกษาปัจจัยพยากรณ์ พบว่า หลักธรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา พบว่า หลักธรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ทั้ง 6 ด้าน พบว่า หลักธรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา มี 3 หลักธรรม คือ ด้านศีลสามัญญตา (X_5) ด้านวจีกรรม (X_2) และด้านกายกรรม (X_1) ทั้งนี้เป็นเพราะ หลักสาราณียธรรม 6 แปลว่า ธรรมที่ช่วยให้ระลึกลึกลงถึงกัน หมายถึง ธรรมที่เป็นหลักในการ สร้างความสามัคคี โดยด้านศีลสามัญญตา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม มีระเบียบวินัย ไม่ละเมิดกฎเกณฑ์ ของหมู่คณะตามอำเภอใจ เมื่อมีกฎระเบียบ ก็ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และปฏิบัติให้เสมอเหมือนกัน หมู่คณะที่มีแต่คนทุจริต คอยเอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่น มีแต่การเกี่ยงงอนกัน จะหาความสามัคคีในหมู่คณะนั้นมิได้ จึงอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ส่งผลทางบวกต่อหลักธรรมมากที่สุด ส่วนที่ด้านกายกรรมนั้น เป็นการตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้า และลับหลัง เป็นผลส่งผลให้ประชาชนลดความขัดแย้งทั้งต่อหน้าและลับหลังได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความเหมาะสม ซึ่งยังรวมถึงด้านวจีกรรม ที่มีการตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดง ความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ดังที่ คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี้ยงเชียง (2546, หน้า 53) กล่าวว่า สาราณียธรรม เป็นธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกลึกลงถึงกัน คือผู้ประพฤติธรรมเหล่านี้ย่อม เป็นเหตุให้ระลึกลึกลงความดีที่ทำต่อกัน เป็นที่เคารพนับถือของผู้อื่น และสมานความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะไว้ได้ ประกอบด้วย 1) การเข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การช่วยขนขวายทำกิจธุระของกัน และกันด้วยกาย ไม่ว่าจะ เป็นกิจธุระอะไรก็ตามก็เต็มใจช่วยทำกิจธุระนั้นจนสำเร็จไม่นิ่งดูตายเพราะ ถือว่าไม่ใช่หน้าที่ เรื่องอะไรจะทำให้เหนื่อยแรงลำบากกาย 2) การเข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การแนะนำสั่งสอนบอกกันในทางที่ดี ถูกต้อง เมื่อทำตามแล้วเกิดความดีงาม ไม่มีผลทำให้ผู้ทำตามต้องได้รับความเดือดร้อนภายหลัง 3) การเข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การตั้งจิตเป็นเมตตาปรารถนาแต่ ความไม่มีเวรมีภัยต่อกัน มุ่งหวังแต่ความสุขความเจริญและประโยชน์ต่อกันและกัน 4) การแบ่งปันลาภที่หามาได้ไม่หวงไว้บริโภคน ผู้เดียว คือ การแบ่งปันสิ่งของที่ตนหาได้ โดยขอขอบธรรมแก่ผู้อื่นตามสมควรแก่ของที่ได้นมา เพื่อเป็นการเกื้อกูลต่อผู้ที่มีลาภน้อยไม่หวงไว้บริโภคน ผู้เดียว 5) การรักษาศีลให้บริสุทธิ์เสมอกับผู้อื่น คือ การประพฤติกายวาจาให้เรียบร้อยดีไม่มี โทษ ปฏิบัติตนตามพระวินัยบัญญัติรักษาศีลตามภาวะของตนไม่ให้ขาดหรือต่างพร้อยเสมอกับกับผู้อื่น 6) การมีความเห็นร่วมกันกับผู้อื่น คือ การมีความเห็นพ้องต้องกันตามพระธรรมวินัย เป็นเหตุให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ไม่มีความเห็นผิดแผกแปลกไปจากผู้อื่น จนเป็นเหตุแห่งความแตกร้างบาดหมาง ยอมรับมติของส่วนมาก โดยสามารถร่วมพยากรณ์ความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ได้

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .645 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ .413 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน ($S.E._{est}$) เท่ากับ .58494 เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพในการพยากรณ์ในภาพรวม พบว่า ด้านสี่สัปดาห์ (X₅) ด้านวชิกรรม (X₂) และด้านกายกรรม (X₁) สามารถพยากรณ์หลักกรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ได้ร้อยละ 41.30

6. สรุปผล

6.1 ผลการศึกษาระดับหลักกรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านวชิกรรม รองลงมา คือ ด้านกายกรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านสี่สัปดาห์

6.2 ผลการศึกษาระดับความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการร่วมมือร่วมใจ รองลงมา คือ ด้านการปรองดอง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการต่อสู้

6.3 การพยากรณ์ในภาพรวม พบว่า ปัจจัยด้านสี่สัปดาห์ (X₅) ปัจจัยด้านวชิกรรม (X₂) และปัจจัยด้านกายกรรม (X₁) สามารถพยากรณ์ความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ร้อยละ 41.30

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ควรศึกษาหลักกรรมที่มีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา และจังหวัดอื่นๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบ เพื่อพัฒนาต่อยอดงานวิจัยให้ดียิ่งขึ้น

7.2 ควรศึกษาวิจัยความคิดเห็นของผู้นาองค์กร ทั้งจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อจะได้มุมมองและภาพรวมของความขัดแย้งทางการเมืองของประชาชน

7.3 ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับการทำวิจัยเชิงปริมาณ เพราะจะทำให้ทราบถึงประเด็นที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ซึ่งการวิจัยเชิงปริมาณอาจไม่สามารถให้คำตอบได้อย่างชัดเจนครบถ้วนเท่าที่ควร และเพื่อเปิดรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์โดยตรง รวมทั้งสังเกตการณ์เพื่อทราบสภาพที่เป็นจริงในพื้นที่นั้นๆ

เอกสารอ้างอิง

กษิรา เทียนส่องใจ. (2550). การศึกษาวิเคราะห์ห่อภัยทานเพื่อจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย

ปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี้ยงเซียง. (2546). หนังสือบูรณาการแผนใหม่ นักรธรรมชั้นตรี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลี้ยงเซียง.

พระครูนิภาสธรรมาธิมุต (อำพร ปริมุตโต). (2553). **การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในครอบครัวตามหลักธรรมในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาท**. วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก, ป.อ. ปยุตโต. (2545). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่10). กรุงเทพฯ : บริษัท สื่อดะวัน จำกัด.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2553). **การเมืองการปกครองของไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศรุดา สมพอง. (2550). **นักการเมืองถิ่นจังหวัดฉะเชิงเทรา**. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

สุมาลี พันธุ์ยุรา. (2546). “พัฒนาการของอำนาจท้องถิ่นในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออกในทศวรรษ 2490”. ใน รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 24 ฉบับที่ 1. 163-164.

อรุณ รักธรรม. (2536). “ทฤษฎีองค์การ.” **ประมวลชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

Taro, Yamane. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. Third editio. Newyork: Harper and Row Publication.

